

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 490

van **MANUELA VAN WERDE**

datum: 15 februari 2023

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Omgeving en Toerisme - Onderhoud en beheer van kasteeltuinen en -parken met erfgoedwaarde

Onze vele kastelen en burchten zijn relictten van de rijke geschiedenis van Vlaanderen en onze contreien. Ze maken zowel op militair, politiek als op cultureel vlak deel uit van ons onroerend erfgoed.

Kastelen en burchten hadden doorheen de geschiedenis verschillende functies. Oorspronkelijk waren ze bedoeld voor de stationering van troepen en als schuilplaatsen in tijden van nood. In de vroege middeleeuwen werden ze een soort van versterkte woonplaats voor edellieden. In de late middeleeuwen veranderden sommige kastelen in onbewoonde forten, andere werden omgebouwd tot residentiële hoven. Het militaire aspect verdween uiteindelijk bij de meeste kastelen ten voordele van het wooncomfort.

Rond zo'n residentieel hof werd vaak een uitgebreid kasteelpark en/of een kasteeltuin aangelegd. De Vlaamse overheid is eigenaar van een aantal kasteelparken en -tuinen.

1. Kan de minister een overzicht geven van de Vlaamse parken en tuinen met erfgoedwaarde die onder haar bevoegdheid vallen? Graag uitsplitsen per departement en gesorteerd per provincie, met vermelding grootte, specifiek erfgoedkarakter, aantal voltijdsequivalenten (vte's) in beheer, gekoppeld onderhouds- en investeringsbudget en bezoekersaantallen.
2. Hoe verloopt het onderhoud van deze parken en tuinen?
 - a) Bestaat er binnen de departementen Omgeving en Toerisme een globale visie op het onderhoud en de ontwikkeling van deze parken en tuinen? Wordt het intensief onderhoud dat deze parken en tuinen vragen gespecificeerd in natuurbeheerplannen van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) of de beheerplannen van het departement Toerisme?
 - b) Wordt hiervoor in specifiek personeel, budget en materiaal voorzien? Zo ja, graag een olijsting hiervan.
3. In welke mate wordt er transversaal samengewerkt binnen en buiten de beleidsdomeinen van de minister tussen de verschillende locaties, met het oog op versterking van de erfgoedwaarde, het toeristisch karakter en het eigen karakter van deze tuinen en parken?
4. In welke mate wordt er aan kennisdeling gedaan, met bv. arboreta? Zijn er daarnaast internationale samenwerkingen qua beheer, kennisdeling en ontwikkeling?

**Vlaams
Parlement**

5. Is de minister bekend met het Franse label 'jardin remarquable'? Ziet zij hierin een mogelijkheid tot Vlaamse implementatie? Waarom wel/niet?

ANTWOORD

op vraag nr. 490 van 15 februari 2023

van **MANUELA VAN WERDE**

1. Toerisme Vlaanderen heeft zelf 3 kastelen in bezit. Het gaat hier om het kasteel van Leut (Limburg), het Rubenskasteel (Vlaams-Brabant), en het kasteel van Poeke (Oost-Vlaanderen). Het is belangrijk om te vermelden dat deze kasteelsites de komende jaren worden herbestemd en momenteel dan ook slechts gedeeltelijk toegankelijk zijn voor het grote publiek.

Provincie Vlaams-Brabant:

Rubenskasteel Zemst

2 VTE

Niet geopend voor publiek

Werkingsmiddelen 2023: 100 k euro

Investeringsmiddelen: ntb

Erfgoedkarakter: Rubens bracht hier de laatste jaren van zijn leven door en legde het kasteel ook tweemaal vast op doek.

Grootte: 4 ha

Provincie Limburg:

Kasteel Vilain XIII Leut

2 VTE

Momenteel slechts beperkt toegankelijk

Werkingsmiddelen 2023: 100 k euro

Investeringsmiddelen: ntb

Erfgoedkarakter: residentie van de bekende politicus Charles-Ghislain Vilain XIII.

Het kasteel kenmerkt zich door verschillende zichtbare bouwfases en een idyllische ligging aan de Maas.

Grootte: 35ha

Provincie Oost-Vlaanderen:

Kasteel van Poeke

1 VTE

Enkel het park is geopend voor het publiek

Werkingsmiddelen 2023: 100 k euro

Investeringsmiddelen: ntb

Erfgoedkarakter: Het kasteeldomein is een beschermd landschap, het roze kasteel in eclectische stijl is een beschermd monument dat aan een grondige renovatie toe is.

Grootte: 56ha

Het overzicht van de Vlaamse parken en tuinen met erfgoedwaarde in het beheer van ANB vindt u in bijlage 1. De tabel moet gelezen worden met volgende noot: er is geen mogelijkheid om personeel en budgetten in detail uit te splitsen per terrein, dus werd er een ruwe inschatting gemaakt waaruit geen directe (beleids)conclusies kunnen worden getrokken. Werken in functie van onderhoud en beheer van eigen domeinen worden uitgevoerd door a) arbeiders in dienst van ANB, b) aannemers, c) sociale werkplaatsen en d) vrijwilligers. Aannemers en sociale werkplaatsen worden aangesteld via overheidsopdrachten. De activiteit in de domeinen valt daarom niet eenduidig uit te drukken in VTE. Onderhoudsbudgetten zijn wel opgenomen, maar investeringsbudgetten zijn niet opgenomen in de tabel omdat investeringen bijzonder

sterk schommelen over de jaren, en precies in de parken erg hoog kunnen oplopen maar in de regel éénmalig zijn. Tot slot zijn de bezoekersaantallen niet gemeten, cijfers die worden meegegeven betreffen een ruwe benadering op basis van de inschatting van de direct betrokken personeelsleden van het ANB die mee instaan voor het beheer.

2. a) De drie kasteeldomeinen van Toerisme Vlaanderen betreffen allen pilootprojecten rond de herbestemming van erfgoedsites. Vanuit de visie 'Reizen naar morgen' zoekt het agentschap hier bottom-up en in een co-creatief traject naar een optimale en duurzame invulling van deze sites. Eens de finale herbestemming van de verschillende sites gekend is, kan hier een globale visie op onderhoud en ontwikkeling van de parken en tuinen uit ontwikkeld worden. Toerisme Vlaanderen streeft er daarbij naar om deze visie ook "vertaalbaar" te maken naar andere kasteelsites, al dan niet in publiek bezit.

Het onderhoud van het kasteelpark van Leut wordt niet gespecificeerd in natuurbeheerplannen van het Agentschap Natuur & Bos (ANB). ANB is momenteel ook niet actief op het kasteeldomein. De gesprekken over een mogelijke actieve rol in het herbestemmingstraject werden wel opgestart. Daarnaast is er momenteel wel al een Bomenwerkgroep actief met onder andere vertegenwoordigers van de Vlaamse Landmaatschappij, het agentschap Onroerend Erfgoed, het Regionaal Landschap Kempen- en Maasland en de gemeente Maasmechelen.

b) Kasteel van Leut:

De huisbewaarder van het kasteel, in dienst bij Toerisme Vlaanderen, spendeert twee dagen per week aan het onderhoud van het kasteelpark (0,4 VTE), het gebied binnen de voormalige slotgracht.

Het grootste gedeelte van het beschermde landschapspark wordt momenteel verpacht aan een lokale landbouwer die ook instaat voor het onderhoud.

Tot slot voert ook het Regionaal Landschap Kempen- en Maasland beperkte onderhoudswerkzaamheden uit in het landschapspark.

Kasteel van Poeke:

Het onderhoud van het kasteeldomein van Poeke is in handen van één voltijdse parkwachter. Hij kan rekenen op de hulp van extra handen van vrijwilligers; o.a. dankzij samenwerking met een instelling voor personen met een beperking, justitiehuis Gent, etc. Hij beschikt over het nodige materiaal en voertuigen (kleine tractor, jeep, aanhangwagen, rotoreg, zitmaaier, etc.) deels overgenomen van gemeente Aalter. Voor de werking, energiekosten en onderhoud is 100.000 euro budget per jaar voorzien.

Rubenskasteel:

Het onderhoud van het park gebeurt door een tuinman (op afroep) en sporadisch door ANB. Er is geen (natuur)beheerplan voor de site.

3. De drie kasteeldomeinen in het bezit van Toerisme Vlaanderen worden de komende jaren, via een uitgebreid participatief traject, herbestemd in lijn met de strategische visie 'Reizen naar morgen'. De transversale samenwerkingen binnen en buiten de beleidsdomeinen van de minister gebeuren dan ook in het kader van de herbestemming en de opmaak van een masterplan voor elke site. Dit omvat:
 - samenwerkingen met andere agentschappen van de Vlaamse overheid, het agentschap Onroerend Erfgoed, het agentschap Natuur en Bos, de VLM, ...,
 - samenwerkingen met de Regionale Landschappen,
 - samenwerkingen met de gemeenten Maasmechelen, Aalter en Zemst en andere lokale spelers.
4. Gezien het feit dat de kasteelsites van Toerisme Vlaanderen nog maar enkele jaren in het bezit zijn, werden er nog geen internationale samenwerkingen opgezet. Wel wordt er voor de herbestemming van het kasteeldomein van Leut reeds een beroep gedaan op Jef van Meulder, senior conservator van de bomencollectie in Bokrijk. Wat het kasteel van Poeke betreft, is er vandaag nog geen uitgebouwde samenwerking rond

(internationale) kennisdeling. Er loopt in het kader van het herbestemmingstraject wel al overleg met enkele kenniscentra. Dit zal meer gestructureerd vorm krijgen eens de definitieve herbestemming vorm krijgt.

De arboreta worden met gedrevenheid en specifieke kennis beheerd door een aantal medewerkers van ANB, maar er bestaat niet langer een afzonderlijke werking rond. Er zijn wel regelmatig contacten tussen de medewerkers van collectietuinen onderling en met de belangrijkste gespecialiseerde verenigingen zoals de VBTA (Vlaamse vereniging Botanische Tuinen en Arboreta), de Belgische Dendrologische Vereniging of de International Dendrological Society. De arboreta, vooral dat van Groenendaal, trekken regelmatig buitenlandse, gespecialiseerde bezoekersgroepen – wat overigens ook het geval is voor enkele andere collectietuinen zoals de Museumtuin in Gaasbeek.

5. Toerisme Vlaanderen heeft een benchmark uitgevoerd waarbij buitenlandse voorbeelden van kastelennetwerken onderzocht werden. '*Jardin remarquable*' was hier één van. Zoals in de beleidsnota staat, is het de ambitie om een Vlaanderenbreed kastelennetwerk uit te werken. Er zijn echter in Vlaanderen al heel wat thematische en regionale kasteelnetwerken te vinden. Denk hierbij onder meer aan Vesta (Historische Woonsteden), de kastelen van de Schelde, en het patrimonium van zowel Herita als Kempens Landschap. Toerisme Vlaanderen bekijkt dan ook op welke manier een extra netwerk een meerwaarde kan zijn en welke invulling zo'n netwerk zou moeten krijgen.

BIJLAGE

[Overzicht van de Vlaamse parken en tuinen met erfgoedwaarde in het beheer van ANB](#)